

З ІСТОРІЇ НАУКИ, КУЛЬТУРИ ТА ПОБУТУ

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНОГРАФ І ФОЛЬКЛОРИСТ (До 125-річчя від дня народження академіка Андрія Лободи)

Виповнюється 125 років від дня народження видатного українського вченого, академіка Української Академії наук (з 1922 р.), члена-кореспондента АН СРСР (1924), професора Київського університету (1904), організатора науки в Україні, фахівця в галузі етнографії, фольклористики, краєзнавства та літератури Андрія Митрофановича Лободи. Він був головою перших академічних установ, комісій — Етнографічної і Краєзнавчої, членом комісій з видання пам'яток новітнього українського письменства і творів Шевченка, Франка, Антоновича, Драгоманова.

Понад 10 років — секретар і активний член Товариства Несторалітописця, голова етнографічної секції Українського наукового товариства в Києві, засновник і голова історично-літературного товариства при ВУАН, головний редактор “Київських університетських відомостей”, перший головний редактор новозаснованого академічного журналу українських фольклористів та етнологів.

А. М. Лобода — професор Київського університету і ряду інших навчальних закладів України, він автор ґрунтовних наукових праць з етнографії, фольклористики, письменства, а також підручників і методичних посібників для викладачів та студентів-фітологів.

Народився А. Лобода 14 червня 1871 року в м. Свенцянах (місто Швенчоніс, Литва). Середню освіту здобув у Катеринославській гімназії, яку закінчив 1890 року. Тоді ж вступив на історико-філологічний факультет Університету св. Володимира в Києві. Спеціалізувався на вивченні слов'яно-руської фітології. Восени 1894 року А. Лобода закінчив університет, отримав диплом першого ступеня і видав “Критико-библиографический обзор трудов по изучению русского богатырского эпоса”, за який йому було присуджено золоту медаль і Пироговську премію (1, с. 7)^{*}. З 1895 по 1896 роки він був стипендіатом Університету при кафедрі російської мови і літератури, а також викладачем у київській реальній школі.

У цей період Андрій Митрофанович видав ґрунтовну працю “Русский богатырский эпос в отношении историко-литературном”, зарекомендувавши себе не лише працьовитим і сумлінним, але й талановитим працівником (2, с. 518). Він особисто назбирав і занотував велику кількість билин. У своїй праці А. Лобода з'ясував розбіжності між билинами й історичними піснями, запропонував найбільш ефективну їх класифікацію, виклав історію походження багатьох билинних уявлень, з'ясував витоки сюжетів, охарактеризував різні тлумачення дійових осіб тощо. Значне місце в монографії займає аналіз билинної творчості в літературі

^{*} Посилання див. у кінці статті. Першою цифрою в тексті позначено назву роботи, другою — сторінку.

XVIII—XIX ст. Друга частина праці присвячена дослідженню наукових основ вивчення російського богатирського епосу, які сформуваали його попередники. Автор виявив фактори, під впливом яких відбувався розвиток народної поезії, вирішив питання про роль міфологічного елементу в билинах, вказав на залишені білі плями у вивченні билин — це насамперед питання про місце і час їх створення, генезу билинних мотивів, ступінь впливу на них творчості інших народів і т. ін. Ця монографія, яка містить багатий фактичний матеріал, дістала високу оцінку І. Франка.

1896 р. А. Лободу обрано членом історичного товариства Нестора-літописця. Він часто виступав на засіданнях товариства з науковими доповідями, але лише декілька з них були надруковані: “Школьная драма Стефанотокос по вновь найденной рукописи 1741—1743 гт.”, “Женитьба кн. Владимира св. по летописаниям и былевым данным” та ін. Змістовні доповіді А. Лободи стосувались творчої спадщини М. О. Максимовича і Л. М. Толстого. Окрім наукової діяльності, Андрій Митрофанович виконував велику організаційну роботу — упродовж 11 років був секретарем Товариства Нестора-літописця.

1897 р. А. Лобода витримав магістерські іспити і на початку 1898 р. був затверджений приват-доцентом кафедри російської мови і літератури.

1904 р. Андрій Митрофанович захистив у Раді Київського університету магістерську дисертацію “Російські билини про сватання”, яка видана друком у “Київських університетських відомостях” (1902—1904 рр.). Оскільки мотиви сватання належать до найбільш улюблених і популярних в російському билинному епосі, і навіть у билинах з домінуючими іншими темами часто присутні епізоди зі сватанням, вчений зосередився на аналізі цього циклу билин. Він дослідив билини про одруження Добрині, Ідола, який сватався до племінниці кн. Володимира, про сватання Солов’я Будимировича та ін. А. М. Лобода вказав на розбіжності висновків в багатьох науковців відносно цього циклу билин. Зокрема, щодо билин про Солов’я Будимировича, то на думку Андрія Митрофановича, не було достатніх підстав вважати їх походження суто новгородським, як стверджували деякі вчені, оскільки тему билин розроблено у відповідності до загальноросійських весільних традицій.

Займаючись дослідженням російського билинного епосу, автор помітив, що російська обрядова поезія у перші періоди розвитку була більш життєздатною і самобутньою, відзначалася більшою цілісністю і внутрішнім змістом. Форми, у які втілювалися билини, часто-густо не відрізнялися оригінальністю і в багатьох випадках російські билинні мотиви нагадували споріднені у фольклорі інших народів. Це явище автор обґрунтував тим, що тема, запозичена із одного джерела, комбінувалась з іншими подібними темами, творчі засоби, засвоєні від одного народу, поєднувались з подібними прийомами, розповсюдженими в інших, і кінцем кінцем твір остаточно засвоювався власним народом. А. М. Лобода дійшов висновку, що російський билинний епос переробив давні російські оповідання і пісні, увібрав в себе кращі наспіви і теми інших, народів і являє собою новий своєрідний взірць російської народної творчості (3, с. 286). Після захисту дисертації в 1904 р. А. М. Лободу обрано екстраординарним професором кафедри російської мови і літератури.

Прихильник розвитку поряд з лекційним викладанням нетрадиційних форм навчання студентів, А. М. Лобода підтримав 1904 року ініціативу В. М. Перетца, який організував науковий гурток для студентів університету, схильних до творчої дослідницької праці. Протягом кількох років група студентів збиралася почергово на квартирах професорів В. М. Перетца і А. М. Лободи для проведення занять з філології. З 1917 року гурток здобув офіційний статус і дістав назву “Семинарій російської філології”. Така форма освіти виявилася дуже корисною. Із Семинарію вийшло понад 20 професорів і в Києві було сформовано представницьку школу філологів (4).

Восени 1906 року нарешті відбулася подія, якої багато років чекала прогресивна інтелігенція України — було скасовано “Тимчасові правила про друкування”, які забороняли розповсюдження в Російській імперії

української мови. Незважаючи на жорстокі цензурні обмеження і складні суспільно-політичні обставини, з ініціативи співробітників часопису “Киевская старина” в Києві було засновано Українське наукове товариство. Його статут підписали 1906 року професори В. Б. Антонович, І. В. Лучицький, П. К. Житецький, В. М. Науменко. Товариство мало на меті залучення до дослідницької діяльності розпорошених наукових сил України, розробки різноманітних, передусім українознавчих наукових напрямків, координації наукової діяльності, популяризації результатів досліджень. 27 квітня 1907 року відбулись перші загальні збори УНТ на яких його головою обрано М. С. Грушевського. Того ж року сформовано наукові секції — історичну, філологічну, природничо-лікарську. До складу філологічної секції під головуванням В. М. Перетца увійшли А. Лобода, І. Тимченко, В. Грінченко, В. Доманицький, П. Житецький, С. Маслов, К. Михальчук, Я. Петров, І. Стешенко. Оскільки етнографічна проблематика не була виділена в окрему секцію, А. М. Лобода проводив свої дослідження в рамках філологічної секції. 1908 року, наприклад, в “Записках” вийшла його стаття “Праці Антоновича по етнографії та літературі”, де ґрунтовну працю В. Антоновича “Исторические песни малорусского народа”, видану спільно з Драгомановим, названо найбільш повним зведенням українського пісенного матеріалу.

Андрій Лобода.
Мал. Я. Музиченко.
Тум. Перо. 1995.

1912 року етнографія відокремилась в самостійну секцію, яку очолив О. Шрамченко. Секція займалась пошуком, збиранням, обробкою етнографічних даних, здебільшого пісенних. В 1914 році вийшов перший випуск “Українського етнографічного збірника” під редагуванням О. Шрамченка. Під час громадянської війни наукова діяльність УНТ перебувала у стані стагнації, але вже в перші місяці після Лютневої революції товариство поповнилося новими членами. Головою етнографічної секції, яка налічувала 25 осіб, став А. М. Лобода. Він спрямував роботу секції в напрямку об’єднання і координації всієї наукової діяльності в Україні в галузі етнографії, надання допомоги в організації нових наукових осередків в провінції, видання етнографічних розвідок, боротьби за збереження давніх пам’яток української культури. “Зараз, коли гинуть багаті цінності народної культури, потреба негайно провести саму широку працю по збиранню всього того, що ще збереглося. Зібраний матеріал дасть можливість українській науці вияснити шляхи, що ними ішов розвиток життя українського народу, та послужить до студії над всіма формами народного господарства, допомагаючи ліпше розуміти народну душу, а тим самим будову української самостійної державності на здорових, своєрідних основах” (5, арк. 1) — таку програму розробила рада етнографічної секції в 1920 р. Наступного року діяльність А. М. Лободи в УНТ припинилась у зв’язку з ліквідацією товариства і включенням його наукових підрозділів у відповідні установи Української академії наук (УАН).

Поряд з роботою в університеті і співробітництвом в УНТ А. М. Лобода з 1909 був професором методики викладання літератури на Педагогічних курсах при Київському шкільному окрузі, призначених для підготовки вчителів середніх шкіл. Уперше на цих курсах Андрій Митрофанович створив Український відділ для вивчення історії українського письменства. В 1910 р. видані “Лекции по народной словесности” і “Лекции по истории новой русской литературы” А. М. Лободи.

З 1914 року А. М. Лобода виконував обов’язки секретаря історично-філологічного факультету Київського університету, головного редактора

“Київських університетських відомостей”. Під час евакуації частина університету св. Володимира була переведена до Саратова. А. М. Лобода входив до складу евакуаційної комісії. В Саратові брав участь в розробці перспективних планів історично-філологічного факультету, який мав відкритися в університеті.

З 1917 року А. М. Лобода — ординарний професор Київського університету. Після Лютневої революції широкого розповсюдження набув рух за розвиток в Україні вищої освіти. На II Всеукраїнському педагогічному з'їзді, який відбувся в серпні 1917 р., прийнято рішення про заснування в Києві Українського народного університету. Цей вищий навчальний заклад, який не отримував державних субсидій, відкрито 5 жовтня 1917 року у складі трьох факультетів — історико-філологічного, фізико-математичного і правничого. 17 серпня 1918 р. гетьман П. Скоропадський затвердив прийнятий Радою міністрів закон про перетворення Київського народного університету на Київський державний український університет у складі історико-філологічного, фізико-математичного, правничого, лікарського факультетів (6). Ректором його було призначено І. М. Ганицького. Серед перших професорів університету був А. М. Лобода, який очолив кафедру російської мови і літератури.

1920 року на базі Київського університету св. Володимира засновано Вищий інститут народної освіти, який проіснував до 1930 р. і де А. М. Лобода завідував кафедрою російської мови і літератури до кінця свого життя.

1918 року побачила світ стаття Андрія Митрофановича “П. О. Куліш — етнограф”. Автор розглянув низку найбільш відомих праць П. Куліша, зокрема проаналізував його фундаментальну монографію “Записки о южной Руси”. Андрій Митрофанович виявив багато помилок, неточностей, невідповідних висновків і узагальнень в науковій спадщині П. Куліша, але вважав доцільним вивчення його творів, які містять чималий народнопоетичний матеріал, а філософія вченого стимулює до запровадження більш ґрунтовних досліджень в галузі етнографії.

На початку 20-х років А. М. Лобода працював у Київській Вищій педагогічній і Червоній військовій школах (7, арк. 1), де займався розробкою методів і програм викладання історії літератури. Методика викладання, яка націлювала на розвиток в учнях творчого мислення і програма курсу, що охоплювала всю низку основних питань з літературознавства, розроблені А. Лободою, знайшли широке запровадження у вищій школі України.

14 листопада 1918 року гетьман П. Скоропадський підписав закон про заснування у Києві Академії наук. 26 листопада того ж року прийнято статут УАН, почалося формування наукових і господарських підрозділів. А. М. Лобода зайняв посаду голови господарської управи і виконував цю копітку роботу до 1923 р. Андрій Митрофанович брав активну участь і в діяльності суто наукових закладів Академії наук. Він працював у Постійній комісії по виданню пам'яток новітнього українського письменства, виданню творів Шевченка, Франка, Антоновича і Драгоманова, організував і очолив історико-літературне товариство при ВУАН.

Своїми науковими знаннями, досвідом, ерудицією вчений широко ділився з колегами. Він часто виступав з доповідями на засіданнях товариства, робив прилюдні лекції, орієнтовані на різні аудиторії слухачів.

1922 року за значні заслуги в галузі розвитку етнографії А. М. Лободу обрано академіком УАН по кафедрі етнографії і фольклору (8, с. 334—335). Того ж року він очолив комісії — краєзнавства і етнографічну. Андрій Митрофанович брав участь в роботі 4-ї сесії Центрального бюро краєзнавства Російської академії наук, членом якого став у 1923 р. Надзвичайно цікавою виявилась його доповідь про стан краєзнавства в Україні. Для поліпшення діяльності в галузі краєзнавства на терені України Комісія встановила і підтримувала зв'язки з Житомирським, Чернівецьким, Полтавським та іншими краєзнавчими закладами. Завдяки самовідданій праці академіка у Харкові організовано краєзнавчу комісію при УАН під головуванням Д. К. Зеленіна, зорієнтовану на дослідження Слобідської України.

Незважаючи на те, що деякий час Комісія мала лише одного штатного співробітника, діяльність її проходила досить жваво. Лише у перший рік існування відбулося 27 засідань і заслухано 32 наукові доповіді. До співробітництва в Комісії А. М. Лобода заточив десятки ентузіастів на місцях, що дало змогу у стислі терміни накопичити численні первинні дані. Комісія видала друком праці з найменш досліджених на той час питань етнографії — жестів, міміки, початкової писемності, дитячої мови, а також велику кількість програм для збирання пісень, оповідань, казок, приказок, прислів'їв, програм лекцій з етнографії, посібників та інструкцій для збирання фольклорного матеріалу для шкільного краєзнавства і т. ін. (9, с. 10). 1925 року з ініціативи А. М. Лободи і під його редагуванням засновано "Етнографічний вісник". В першому номері журналу вміщено велику статтю Андрія Митрофановича "Сучасний стан і чергові завдання української етнографії". Академік надавав виняткового значення етнографії у справі розвитку національної самосвідомості українського народу: "Етнографія була однією з толовніших підстав національного відродження слов'ян за нової доби (XVIII-XIX ст.) і ця її роль на Україні (з Галичиною) була, безумовно, видатна. Під час русифікації, різних утисків та заборон, що в Російській Україні захопили були навіть кілька років ХХ століття, з етнографічного ґрунту був головний, а частенько єдиний зв'язок між "верхами" й "низами" українського народу... На етнографічному ґрунті виховувалися цілі покоління українських громадян, зокрема, представників науки та мистецтва, особливо письменства..." (10, с. 1). А. М. Лобода уперше в Україні поставив вивчення етнографії і фольклористики на наукову основу. Він розробив розгорнуту програму проведення наукових досліджень і вирішення першочергових завдань галузі етнографії: переклад і видання найбільш відомих праць іноземних вчених для остаточного з'ясування самого поняття "етнографія", формулювання її цілей, завдань, визначення місця, яке вона займає серед інших наук тощо. Програма А. М. Лободи почала реалізуватись Етнографічною комісією. Праці академіка і керованого ним наукового закладу набули розголосу далеко за межами України. 1924 р. А. М. Лободу обрано членом-кореспондентом Академії наук СРСР.

У програмі діяльності Комісії А. М. Лобода передбачив дослідження як історичного минулого, так і сьогодення села, землеробської техніки, юридичних звичаїв, правових питань, народного календаря, релігійних вірувань. З огляду на те, що Комісія заточила до співробітництва велику кількість аматорів-краєзнавців у різних куточках країни, були зібрані, зокрема, унікальні свідчення з історії примусової колективізації, що мають у наш час неабияку цінність для відновлення історичної правди про події кінця 20-х років. Ретельно вивчалась членами Комісії історія колонізації українських земель.

За ініціативою Комісії у вузах, технікумах і школах виникали етнографічні і краєзнавчі осередки, які збирали матеріал про походження сіл, накопичували тексти пісень, казок, легенд, приказок, систематизували дані про географічне розташування населених пунктів, кількісний та національний склад населення, економічне, культурне та громадське життя, побут і т. ін. (11, с. 46—48).

Для підтримки фольклористичних інтересів і популяризації методів збирання етнографічних матеріалів видавався невеличкий "Бюлетень Етнографічної комісії ВУАН", на сторінках якого з'являлись стислі розвідки з певних видів народної творчості, методичні поради, програми тощо.

Наприкінці 20-х років Комісія ставила метою вивчення історії заводів, фабрик, науково-дослідних установ з погляду робітничого побуту, приватного (сімейного) та громадського життя як у дореволюційні часи, так і на тогочасному етапі. Певна увага приділялась історії революційних рухів, внаслідок чого було накопичено значний обсяг матеріалів з історії Лютневої революції в Росії. Вивчався фольклор національних меншин в Україні. Під керівництвом А. М. Лободи О. П. Баранников підготував цікаву розвідку "Українські цигани", видану друком під редагуванням А. М. Лободи 1931 року, в якій висвітлювалась циганська уснопоетична творчість. У травні 1929 року за ініціативою академіка при Етнографічній

комісії утворено Кабінет національних меншин для вивчення культури і в першу чергу народної творчості різних національних груп та народностей, що проживали в Україні. Кабінет підготував спеціальні програми, анкети, інструкції для збору даних про культурні особливості і побут національних меншин (12, с. 151).

А. М. Лобода у своїх дослідженнях вдавався до різних методів вивчення фольклору. Він широко користувався, зокрема, фактологічним методом, який забезпечував суто об'єктивну фіксацію фактів і сприяв нагромадженню першоджерел для наступних синтетичних праць. Науковий колектив під його керівництвом обстежував різні архіви, виявляв давні маловідомі видання. З участю академіка у 1928 році був перевиданий збірник прислів'їв, складений свого часу М. Номисом. Велику увагу А. М. Лобода приділяв і глибокому, комплексному аналізу матеріалів культурного розвитку народу із застосуванням складних методів вивчення першоджерел, що мало вирішальне значення для формування теоретичних засад опрацювання фольклору з виявленням його художньої специфіки, соціальної функції тощо. У статті "Від частушки до пісні довгої" (1928), наприклад, Андрій Митрофанович вирішив питання про генезу і взаємопроникнення жанрів. Він навів приклади, як із ідейно-, тематично і художньо-споріднених частушок з'являються характерні твори, що потім перетворюються в сюжетні пісні.

Внесок Етнографічної комісії у розвиток етнографії та краєзнавства був високо оцінений Всесоюзним географічним товариством, яке 1927 року присудило голові комісії А. Лободі золоту медаль, а одному з її активних членів В. Петрову — срібну.

Наприкінці 20-х років А. Лобода переніс інсульт, стан здоров'я його погіршувався і 1 січня 1931 року академік помер.

Андрій Митрофанович залишив по собі добру пам'ять не лише як видатний вчений, організатор наукових установ і досвідчений викладач, але і як надзвичайно чуйна людина, "...яка по загальному визнанню, нікому в житті не заподіяла лиха, але багатьом робила добро настільки, наскільки дозволяли сили" (13, с. 519). Вже після смерті А. М. Лободи, 1932 року співробітники Етнографічної комісії у руслі викривальної кампанії гостро засудили її, як так звану "ворожу пролетаріатові і реакційну".

Члени Комісії піддали різкій критиці накреслені академіком завдання етнографічної науки, буцімто за те, що етнографічним особливостям віддано примат над класовим підходом. Помітно змінилась і галузь наукових досліджень комісії: "Етнографічна Комісія ВУАН зробила спробу "наблизитись до життя", оновити свою тематику і в рамці досліду включила фольклор революції, новий побут та інше" (14, с. XV). Засуджено було і спрямованість "Етнографічного вісника": "Замість участі в культурній революції (антирелігійна робота) часопис служив інтересам реакційних і попівських угруповань, старано "консервувати" на своїх сторінках побут ганебного минулого і його пережитки, затушковуючи нове радянське життя" (15, с. XVIII).

Залишившись без свого інтелектуального і організаційного лідера, Етнографічна комісія помітно послабила свою діяльність. 1933 року у зв'язку з реорганізацією багатьох установ УАН її разом з іншими етнографічними і археологічними закладами перетворено в Спільку інституцій матеріальної культури, а з 1934 — в Інститут історії матеріальної культури ВУАН. Спадкоємцями "Етнографічного вісника" стали часописи "Український фольклор" (1937—1939), "Народна творчість" (1939—1941), "Наукові записки" (1947—1957) і нарешті, журнал "Народна творчість та етнографія".

Багату творчу спадщину А. М. Лободи упродовж багатьох років радянська наука здебільшого визнавала за "консервативну" і "буржуазно-ліберальнонаціоналістичну". Його розвідки насправді далеко не завжди відповідали вимогам марксистсько-ленінської теорії, бо конструювались на суто наукових об'єктивних підвалинах. Його науковий доробок наступні покоління вчених вивчали передусім лише з боку використання багатого фактологічного матеріалу. Але слід визнати, що і в 60-і роки, коли етнографію, як і інші галузі науки, примусили виконувати соціаль-

но-політичне замовлення державних структур, деякі вчені віддавали належну шану науковим працям А. М. Лободи і позитивно оцінювали діяльність керованого ним академічного закладу. Зокрема, у монографії "Українська радянська фольклористика: етапи розвитку і проблематика" (1968) відомий вчений професор І. П. Березовський писав: "Уся робота Етнографічної комісії майже з самого початку її організації фактично провадилася в дусі прогресивних поглядів А. Лободи".

Творча спадщина видатного українського вченого академіка А. М. Лободи, а також його науково-організаційна та педагогічна діяльність відіграла і відіграє нині важливу роль у розвитку етнографії та фольклористики в Україні.

Тетяна ЩЕРБАНЬ

Київ

ЛІТЕРАТУРА

1. Академік Андрій Лобода. Короткий життєпис і спис наукових праць. — К., 1924. — 15 с.
2. *Перетц В. Н.* А. М. Лобода (некролог) // Известия Академии наук СССР. — 1931. — С. 517–522.
3. *Лобода А. М.* Русские былины о сватовстве // Унив. известия. — Киев. — 1904. — № 2. — С. 233–293.
4. Семинарий Русской филологии при Императорском Университете св. Владимира под руководством проф. В. Н. Перетца. — Киев, 1912. — 63 с.
5. Етнографічна секція // Інститут рукописів Центральної наукової бібліотеки Національної академії наук України (ІР ЦНБ НАН). — Ф. X. — спр. 31969.
6. Державний вісник. — 1918. — № 41. — 29 серп.
7. Адрес Красной военной школы Лободе Андрею Митрофановичу в честь 30-летнего юбилея научно-педагогической деятельности // ІР ЦНБ НАН. — Ф. XXXVII. — Спр. 188.
8. Історія Академії наук України: 1918–1923 (документи і матеріали). — К., 1993. — 569 с.
9. Звідомлення Української Академії наук за 1925 рік. — Київ, 1926. — 79 с.
10. *Лобода А. М.* Сучасний стан і чергові завдання української етнографії // Етнографічний вісник. — Київ. — 1925. — Кн. 1. — С. 1–11.
11. *Заремба С. З.* Історико-краєзнавча діяльність Етнографічної комісії ВУАН // Нар. творчість та етнографія. — 1985. — № 1. — С. 46–48.
12. *Березовський І. П.* Українська радянська фольклористика (етапи розвитку і проблематика). — К., 1968. — 342 с.
13. *Перетц В. Н.* А. М. Лобода (некролог) // Известия Академии наук СССР. — 1931. — С. 517–522.
14. Етнографічний вісник. — Київ. — 1932. — Кн. 10. — 204 с.
15. Там же.

КНИЖКОВІ ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОВСТАНСЬКИХ ПІСЕНЬ

Національно-визвольний рух 1940–1960-х років в Україні був наймасовішим і найтривалішим у всій історії її боротьби за державну незалежність. Цілком зрозуміло, що він не міг не залишити найглибшого сліду в свідомості наших співвітчизників. Отже, стає умотивованим висновок, що жодна попередня історична епоха не народила такого розмаїтого і багатющого фольклору, в тому числі й пісенного. Пояснюється це й тим, що ідеологія українського націоналізму, під прапорами якої велася ця боротьба, відповідала народним світоглядним принципам, християнським віровченням, прагненням до повної самостійності тощо. Духовно-теоретичні засади революціонерів ОУН наше суспільство, до того ж усі його верстви, тобто інтелігенція, селянство і робітництво, сприймали як свої власні переконання. Одним з незаперечних аргументів, що підтверджують таку думку, є тисячі повстанських пісень, які активно побутують не тільки в регіонах масового визвольного руху і в усій Україні, а й скрізь у світі, куди доля завела наших співвітчизників.

Перші записи цього тематичного пласту національної музичної культури і народної поезії зроблено вже в початковому періоді повстанського